10. Меерович М. Технология творческого мышления : практ. пособ. / М. Меерович, Л. Шрагина – Мн. : Изд-во "Харвест", 2003. – 432 с.
11. На повестку дня должен быть поставлен "план Ларуша" по спасению мировой экономики!. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.larouchepub.com/russian/nbw/a9453_lar_plan_appeal.html.
12. Паладій М.В. Державо, почуй своїх геніїв / М.В. Паладій // Газета "День". – 2007. – № 65.
13. Паладій М. Інноваційний шлях розвитку українського суспільства потребує нової економічної стратегії / М. Паладій. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.sdip.gov.ua/ua/st1.
14. Планету ждут темные времена, нужно срочно изменить "правила игры". [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.larouchepub.com/russian/lar/2011/b1082_rosbalt.html.
15. Руководство по планированию самодостаточности. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.lib.mexmat.ru/books/73370.
16. Хто бере на себе повноваження, той і отримує їх. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.patent.km.ua/ukr/articles/i1340.
17. LaRouche Was Right; They Were Wrong!. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.larouchepub.com/pr_lar/2011/lar_pac/110127lar_was_right.html.

Иванец Л.В., Гнатюк М.В. **Маркетинг интеллектуальной собственности как неотъемлемая составляющая стратегии выхода из экономического кризиса**

Представлены причины экономического кризиса и стратегия выхода из него путем технологического прогресса согласно Концепции физической экономики Л. Ларуша. Показана ведущая роль интеллектуальной собственности в научно-технологическом прогрессе. Сравнено современное состояние инновационного процесса в Украине и США. Рассмотрены особенности и значение маркетинга интеллектуальной собственности для технологического прогресса.

Ключевые слова: экономический кризис, физическая экономика, технологический прогресс, инновационный процесс, интеллектуальная собственность, маркетинг интеллектуальной собственности, искусство изобретательства.

Ivanec L.V., Gnatiuk M.V. **Marketing of intellectual property as inalienable constituent of strategy from an economic crisis exist**

Reasons of economic crisis and strategy of exit are presented by technological progress in obedience to conception of physical economy of L. LaRouche. The leading role of intellectual property is shown in scientifically-technological progress. The modern innovative process state is compared in Ukraine and USA. Features and values of marketing of intellectual property are considered for technological progress.

Keywords: economic crisis, physical economy, technological progress, innovative process, intellectual property, marketing of intellectual property, art of invention.

УДК [332.122:338.43]:338.124.4

Ст. наук. співроб. Ф.А. Важинський[1], канд. екон. наук; магістр А.В. Колодійчук – НУ "Львівська політехніка"; ст. викл. М.Л. Потинський, канд. екон. наук – Тернопільський НЕУ

ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Розглянуто економічне стимулювання як одне з головних функцій механізму регулювання земельних відносин в умовах ринку. Наведено методи, показники та критерії економічного стимулювання. Запропоновано заходи економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель.

Ключові слова: економічне стимулювання, сільськогосподарське виробництво, платежі, пільгові кредити, раціональне використання та охорона земель, земельні ресурси.

[1] Інститут регіональних досліджень НАН України, м. Львів;

Раціональне використання земельних ресурсів у сільському господарстві варто розуміти як соціально-економічну категорію, що виражає відносини між людьми в процесі здійснення технологічних виробничих процесів, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції, з метою максимального задоволення потреб населення у продуктах харчування, за умови забезпечення відновлення природної родючості ґрунту, збільшення продуктивного потенціалу земельних ресурсів і їх використання в умовах високого рівня екологічності як цих ресурсів, так і середовища назагал.

Окремі аспекти проблеми раціонального використання земельних ресурсів у сільському господарстві досліджено у наукових працях таких відомих вчених: А. Даниленка, С. Дубровського, М. Кісіля, І. Михасюка, Л. Новаковського, П. Саблука, А. Третяка, М. Федорова та інших. Результати їх досліджень охоплюють широке коло зазначеної проблеми.

Однак на сьогодні проблема раціоналізації використання земель сільськогосподарського призначення в Україні дедалі більше ускладнюється. Рівень використання земель в Україні зараз настільки критичний, що подальша деградація потенціалу земельних ресурсів у сільському господарстві може мати катастрофічні наслідки, які відповідним чином, безперечно, позначаться на загальному рівні продовольчої безпеки країни тощо. Тому дослідження можливостей раціонального використання земель сільськогосподарського призначення є невідкладним завданням.

Економічне стимулювання є однією з головних функцій механізму регулювання земельних відносин в умовах ринку. Методи економічного стимулювання поділяють на прямі і непрямі. До прямих належать: надання пільгових кредитів; заохочення до поліпшення якості земель, підвищення родючості ґрунтів, виробництво екологічно чистої продукції, звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану в період, передбачений проектом проведення робіт; надання коштів державного і місцевого бюджетів для відновлення земель, порушених не з вини землевласників і землекористувачів. До непрямих методів належать компенсації втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва та ін. [5].

Показниками економічного стимулювання є [6]:

- зниження втрат родючого шару, підвищення вмісту гумусу, родючості ґрунту та інших корисних властивостей землі;
- зниження кислотності, кам'янистості, заболоченості, перезволоженості, засоленості, залісненості чагарниками і дрібноліссям, ущільненості, забрудненості відходами виробництва, хімічними і радіоактивними речовинами;
- збільшення земель, які раціонально використовуються у сільськогосподарському виробництві;
- площі сільськогосподарських угідь, очищені від чагарників, дрібнолісся, каміння та інших проявів погіршення культурно-технічного стану земель;
- площі, захищені від водної і вітрової ерозії, підтоплень, заболочення, вторинного засолення, від висушення, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними і радіоактивними речовинами;
- площі тимчасово законсервованих деградованих сільськогосподарських угідь.

Критеріями стимулювання можуть бути [5]:

- базові рівні раціонального використання і охорона земельних ділянок, зафіксовані на момент їх передачі у власність або користування;
- середні рівні раціонального використання і охорони земель при здійсненні екологічних заходів;
- проектні рівні раціональності використання і охорона земель під час здійснення відповідних ґрунтозберігальних і екологічних заходів.

Екологічне стимулювання раціонального використання і охорони земель потрібно здійснювати шляхом:

- заохочення за поліпшення якості земель, підвищення родючості ґрунтів і виробництво екологічної продукції;
- надання коштів державного або місцевого бюджету для відновлення земель, порушених не з вини фермерів;
- надання пільгових кредитів фермерам, які здійснюють заходи, спрямовані на раціональне використання і охорону земель;
- часткова компенсація з коштів бюджету, зниження доходу внаслідок тимчасової консервації земель, порушених не з вини фермерів;
- звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають на стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану у період, передбачений проектом проведення робіт.

На сьогодні найбільш поширений метод економічного стимулювання – це платежі, пов'язані з компенсацією втрат, спричинених вилученням земель з сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва. Втрати відшкодовують підприємства, установи та організації, яким відводять вилучені сільськогосподарські і лісові угіддя для потреб, не пов'язаних із веденням сільського і лісового господарства, а також підприємства, установи та організації, навколо об'єктів яких встановлюються охоронні, санітарні та захисні зони з вилученням з обігу сільськогосподарських і лісових угідь або переведенням їх у категорію менш цінних угідь.

Значний інтерес мають способи активізації використання землі в сільському господарстві, від якої залежить рівень виробництва сільськогосподарської продукції. Найбільш поширеним засобом стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції була система диференціації закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію. Однак практика застосування системи диференціації закупівельних цін показала, що вона досить громіздка, а іноді є проявом суб'єктивізму, що практично унеможливлює раціональне використання земель.

Враховуючи вади системи диференціації закупівельних цін на продукцію сільського господарства з метою стимулювання її виробництва, набуває поширення система подоходного оподаткування або прямих рентних платежів. Однак, у разі застосування, оподаткування здійснюється на основі фактичних доходів господарств, а тому господарства, які погано використовують кращі землі, але одержують низький дохід, не несуть економічної відповідальності. В той же час господарства, що мають гірші землі і нижчу дохідність, економічно не стимулюються.

Встановлення рівно напружених ставок плати за землю дає змогу, з одного боку, одержати державі кошти на розробляння і виконання державних

програм щодо раціонального використання земель, підвищення родючості ґрунтів, охорони земельних ресурсів у комплексі з іншими природоохоронними заходами, а з іншого боку – створити власникам землі і землекористувачам однакові умови для розширеного відтворення виробництва шляхом вкладання коштів на підвищення родючості ґрунтів та їх охорону.

Метою економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель є збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, частина якої стає повною власністю виробників. Таким чином, економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель – це підвищення зацікавленості власників землі і землекористувачів, спрямоване на збереження та відтворення родючості ґрунтів, захист земель від негативних наслідків виробничої діяльності з метою збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та самостійного розпорядження належною їм кількістю від загального обсягу.

Земельним законодавством України передбачено, що економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель охоплює такі заходи [4]:

- виділення коштів державного, республіканського (Республіки Крим), місцевого бюджету для відтворення земель, порушених не з вини самих власників землі і землекористувачів;
- заохочення за поліпшення якості земель, підвищення родючості ґрунтів і продуктивності земель, виробництво екологічно чистої продукції;
- звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають на стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану в період, передбачений проектом проведення робіт;
- часткову компенсацію з коштів бюджету зниження доходу внаслідок тимчасової консервації порушених земель, не з вини власників і землекористувачів.

Порядок економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель встановлюють згідно з законодавством України [2].

Усі наведені заходи стимулюють збереження, підвищення родючості ґрунтів, поліпшення якості земель і меншою мірою стосуються економічних стимулів збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, що особливо важливо в умовах ринкової економіки, коли власник землі чи землекористувач має право самостійно розпоряджатися виробленою продукцією. Тому варто згадати додатково такий дохід, як обґрунтування обсягів плати за землю залежно від якості земельних ділянок та їх розташування, що дасть змогу поставити всіх власників землі і землекористувачів в однакові економічні умови.

Важливе значення серед заходів економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель має часткове або повне звільнення селянських (фермерських) господарств від плати за землю на відповідний період часу. Законодавством передбачено, що новостворені селянські (фермерські) господарства звільняються від плати за землю протягом трьох років з часу передачі їм у власність або надання у користування земельної ділянки.

Економічне регулювання використання і охорони земель має кілька аспектів свого здійснення. Це встановлення плати за використання землі, економічне стимулювання раціонального використання і охорони земель та

відшкодування збитків, які завдано земельним ресурсам внаслідок безгосподарського використання або знищення родючого шару ґрунту.

Важливо, щоб обсяг платежів встановлювали незалежно від рівня ефективності господарювання. Тому величина вартості продукції (вирахована за нормативного урожаю) і затрат (нормативних) визначають за оцінковими групами ґрунтів з врахуванням для кожного кадастрового району середньої забезпеченості економічними ресурсами. Кожний землевласник або землекористувач повинен одержувати з кожного гектара таку кількість продукції, яка забезпечить оплату земельного податку і ведення розширеного виробництва. Методи прямого стимулювання раціонального використання земель наразі характеризуються тільки штрафними санкціями за порушення земельного законодавства і підлягають регулюванню адміністративним і кримінальним законодавством.

Головною умовою стійкості дрібнотоварного сільського господарства є не економічні переваги його над великим господарством, а та обставина, що велике господарство існує заради прибутку й ренти, а дрібне – для забезпечення існування самого виробництва. Дрібнотоварне сільське господарство може існувати і розвиватися за значно меншого доходу, ніж велике сільське господарство.

Для розширення сільськогосподарського підприємства необхідно збільшувати площу землі для цього підприємства, а для цього треба або орендувати потрібну землю, або купити її. Але орендувати землю можна не всюди, а купівля-продаж землі скрізь обставлена багатьма перешкодами.

Таким чином, запропонований механізм економічного регулювання раціонального використання й охорони земель передбачає систему критеріїв і показників стимулювання, застосування компенсаційних платежів у разі вилучення земель з сільськогосподарського виробництва, запровадження рівнонапружених ставок плати за землю залежно від її якості, що дасть змогу поставити всіх власників землі і землекористувачів в однакові економічні умови.

Література

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : підручник / В.Г. Андрійчук. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Кашенко О.Л. Фінанси природокористування / О.Л. Кашенко. – Суми : Вид-во "Університетська книга", 1999. – 354 с.
3. Мандрик В.О. Відтворення порушених земель: зарубіжний досвід, механізм фінансування / В.О. Мандрик // Науковий вісник УкрДЛТУ : зб. наук.-техн. праць. – Львів : Вид-во УкрДЛТУ. – 2005. – Вип. 15.3. – С. 26-32.
4. Мірошниченко А.М. Земельне право України : навч. посібн. / А.М. Мірошниченко; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – К. : Ін-т законодавства ВРУ, 2007. – 432 с.
5. Саблук П.Т. Розвиток земельних відносин в Україні / П.Т. Саблук. – К. : Вид-во ННЦ ІАЕ, 2006. – С. 203.
6. Третяк А.М. Земельні відносини в умовах ринкової економіки / А.М. Третяк. – Чернівці, 1996. – 88 с.
7. Третяк А. Стратегія реформування земельної політики в Україні на сучасному етапі / А. Третяк // Земельний вісник України : журнал. – 2009. – № 6. – С. 126-134.

Важинский Ф.А., Колодийчук А.В., Потынский М.Л. **Экономическое стимулирование рационального использования и охраны земель**

Рассмотрено экономическое стимулирование как одну из главных функций механизма регуляции земельных отношений в условиях рынка. Приведены методы, показатели и критерии экономического стимулирования. Предложены меры экономического стимулирования рационального использования и охраны земель.

Ключевые слова: экономическое стимулирование, сельскохозяйственное производство, платежи, льготные кредиты, рациональное использование и охрана земель, земельные ресурсы.

Vazhynskyi F.A., Kolodiychuk A.V., Potynskyi M.L. **Economic stimulation of the rational use and guard of earths**

In the article economic stimulation as one of main functions of mechanism of adjusting of the landed relations is considered in the conditions of market. Methods, indexes and criteria of economic stimulation, are resulted. The measures of economic stimulation of the rational use and guard of earths are offered.

Keywords: economic stimulation, agricultural production, payments, favourable credits, rational use and guard of earths, landed resources.

УДК 339.13.012.434(477)

Асист. І.З. Гнилякевич, канд. екон. наук; здобувач І.М. Палько – Львівський НУ ім. Івана Франка

ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ РЕГУЛЯТОРНОГО ПРОЦЕСУ У ПРИРОДНО МОНОПОЛЬНИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Розглянуто інституційне середовище функціонування суб'єктів природних монополій в Україні. Здійснено пошук шляхів вирішення проблеми монополізму в природномонопольних галузях економіки України. Запропоновано класифікацію основних нормативно-правових документів, відповідно до яких здійснюють регулювання ринків природних монополій в Україні.

Ключові слова: інституційне середовище, інституції, природні монополії, суб'єкти природних монополій, антимонопольна політика, антимонопольне законодавство.

Постановка проблеми. Сформований за багатолітню практику господарювання досвід країн з розвиненою ринковою економікою дає змогу докладного аналізу певних економічних явищ та процесів, зокрема діяльності суб'єктів природних монополій з позиції інституційної теорії в економіці країни і світу. Пошуком шляхів вирішення проблеми монополізму займаються протягом багатьох десятиліть провідні науковці світу. Набутий досвід і наукові узагальнення допомогли суспільству зрозуміти механізм функціонування та розвитку таких економічних суб'єктів, розробити і впровадити на загальнодержавному рівні політику, яка б забезпечувала взаємність інтересів – суспільства (суспільної вигоди) з одного боку і монопольних утворів з іншого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процеси, які відбуваються на ринках природних монополій України, з урахуванням особливостей інституційного середовища нашої країни досліджували багато вчених. Зокрема, серед українських дослідників цієї проблематики варто виокремити: Ю. Кравченка, В. Лагутін, О. Костусєва, В. Кривуцький, В. Базилевич, Г. Филюк. Серед зарубіжних вчених – Н. Малахова , Е. Малинникова та ін.

Основною **метою нашого дослідження** є з'ясування особливостей інституційного середовища функціонування суб'єктів природних монополій в Україні.